

Inkluzja edukacyjna
Idee, teorie, koncepcje, modele
edukacji włączającej a wybrane aspekty
praktyki edukacyjnej

TOM 22 (1/2016)
Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji
Osób Niepełnosprawnych

Inkluzja edukacyjna
Idee, teorie, koncepcje, modele
edukacji włączającej a wybrane aspekty
praktyki edukacyjnej

pod redakcją naukową
Zenona Gajdzicy, Magdaleny Bełzy

Rada Naukowa (Advisory Board)

Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Jolana Hroncová, Aniela Korzon, Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Viktor Lechta, Anna Nowak, Janusz Nowotny, Edward Saulicz, Adam Stankowski, Astrid Kohl, Ann-Katrin Swärd, Wiesław Theiss, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Janina Wyczesany

Redaktor naczelny (Editor-in-Chief)

Zenon Gajdzica

Zastępcy redaktora naczelnego (Deputy Editors-in-Chief)

Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Sekretarz Redakcji (Assistant Editor)

Ilona Fajfer-Kruczek

Redaktor statystyczny (Statistics Editor)

Adam Mikrut

Redaktorzy językowi (Language Editors)

Anna Krotofil (język polski), Agata Cienciała (język angielski),

Petr Franiok (język czeski), Ladislav Horňák (język słowacki)

Redaktorzy tematyczni (Subject Editors)

Zenon Gajdzica (teoretyczne podstawy pedagogiki specjalnej), Anna Klinik (polityka społeczna i pedagogika terapeutyczna), Jerzy Rottermund (fizjoterapia i rehabilitacja medyczna),

Sylvia Wrona (tyflopedagogika, wczesne wspomaganie rozwoju dziecka),

Dorota Prysak (oligofrenopedagogika), Magdalena Belza (surdopedagogika),

Ladislav Horňák (pedagogika międzykulturowa),

Ilona Fajfer-Kruczek (rehabilitacja społeczna, resocjalizacja i pedagogika penitencjarna)

Redakcja merytoryczna tomu (Content Editors of the issue)

Zenon Gajdzica, Magdalena Belza

Lista recenzentów (List of Reviewers)

Doc. PhDr. Mgr Jaroslav Balvín, CSc., prof. dr hab. Jacek Błeszyński, dr hab. Stanisława Byra,

dr hab. Beata Jachimczak, prof. UAM, dr hab. Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk,

dr hab. Remigiusz Kijak, prof. UZ, dr hab. Piotr Majewicz, prof. UP, prof. PhDr. PaedDr.

Miloň Potměšil, Ph.D., dr hab. Bernadeta Szczupał, prof. APS, Doc. Mgr. Eva Zezulková,

Ph.D., dr hab. inż. Jolanta Zielińska, prof. UP

Wersja papierowa jest wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma.

Spis treści

Wprowadzenie (*Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza*) 9

Idee, teorie, koncepcje, modele edukacji włączającej

Dorota Podgórska-Jachnik

Studia nad niepełnosprawnością (*Disability Studies*) i ruch włączający w społeczeństwie jako konteksty edukacji włączającej 15

Anna Zamkowska

Egzemplifikacje modeli wsparcia edukacji włączającej na podstawie rozwiązań przyjętych w różnych krajach 35

Marcin Wlazło

Inkluzja wobec idei emancypacyjnych – sfery przymusu i wolności w edukacji specjalnej 45

Anna Zamkowska

Szkoła siecią wsparcia i elementem sieci wsparcia 57

Maciej Jabłoński

Rezerwy i przestrzenie włączające w przestrzeni rzeczywistości szkolnej 67

Zenon Gajdzica

Pogranicza, peryferia i centra włączania ucznia z niepełnosprawnością w klasie ogólnodostępnej 89

Magdalena Bełza

Inny/Obcy (uczeń niepełnosprawny) jako podmiot „folkloru” szkolnego 99

Wybrane aspekty praktyk inkluzyjnych

Petra Potměšilová, Miloň Potměšil

The opinion of future pedagogues to work with students with hearing impairment in inclusive settings 113

Boris Titzl

Naučit, nebo inkludovat?..... 127

Joanna Skibska

Edukacja włączająca w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej – analiza segmentacyjna. Doniesienia z badań 161

Beata Skotnicka

Wsparcie społeczne nauczycieli edukacji inkluzyjnej 175

Beata Cytowska

Przegląd badań empirycznych nad inkluzją w edukacji 189

Contents

Introduction (<i>Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza</i>)	11
---	----

Ideas, theories, concepts, models of inclusive education

Dorota Podgórska-Jachnik

Studies of disability (Disability Studies) and inclusive movement in society as a context of inclusive education	15
--	----

Anna Zamkowska

Exemplifications of models supporting inclusive education based on solutions accepted in different countries.....	35
---	----

Marcin Wlazło

Inclusion versus emancipatory ideas – the spheres of compulsion and freedom in special education.....	45
---	----

Anna Zamkowska

School as a support network and an element of support network.....	57
--	----

Maciej Jabłoński

Reserves and inclusive spaces in the school reality.....	67
--	----

Zenon Gajdzica

Borderlines, peripheries and centres of inclusion in a mainstream school class..	89
--	----

Magdalena Bełza

Other/Alien (disabled student) as a school “folklore” subject.....	99
--	----

Selected aspects of inclusion practice

Petra Potměšilová, Miloň Potměšil

The opinion of future pedagogues to work with students with hearing impairment in inclusive settings 113

Boris Titzl

To teach or to include? 127

Joanna Skibska

Inclusive education in the opinion of teachers of early school education – segmentation analysis. A research report 161

Beata Skotnicka

Social support for teachers of inclusive education 175

Beata Cytowska

An overview of empirical studies on inclusion in education 189

Wprowadzenie

Ekonomiczne, polityczne, religijne i kulturowe uwikłania inkluzji społecznej (i ich praktycznych desygnatów w postaci działań na jej rzecz) obciążają merytoryczną dyskusję nad edukacyjnym wymiarem włączania. Obciążenie to jednak, z pozoru utrudniające jej klarowną implementację w wymiar teorii i praktyk edukacyjnych, po głębszym namyśle, dostarczyć może wartościowych inspiracji. Ich poszukiwanie, identyfikacja i osadzenie w procesach wychowania, kształcenia i rehabilitacji społecznej stanowi ważny wyznacznik doboru zagadnień podejmowanych w przedłożonym tomie.

Edukacja inkluzyjna nie jest przejrzystym zespołem metod ukierunkowanych na włączanie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w główny nurt działań podejmowanych w przestrzeni szkoły. Jej istota osadzona jest głęboko w niejednorodnych koncepcjach i ideologiach obarczonych kulturowo, ekonomicznie, religijnie, a szczególnie ostatnio – także politycznie. Trudno zatem podejmować próby jej gruntownego oglądu teoretycznego oraz lokowania w praktykach edukacyjnych, w oderwaniu od przemian społecznych i związanych z nimi odmiennych poglądów na samą edukację uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. I chociaż prezentowane na dalszych stronach książki zagadnienia dotyczą przede wszystkim edukacji dzieci i młodzieży z orzeczoną potrzebą kształcenia specjalnego, to kontekstowo nawiązują do wielu innych grup marginalizowanych społecznie. Problematyka tomu, jakkolwiek gruntownie ulokowana w pedagogice specjalnej i socjologii niepełnosprawności, czerpie wiele z innych obszarów tematycznych związanych z wielokulturowością, różnorodnością, wspólnotowością, podmiotowością. To zaś pozwala rozszerzyć tradycyjny w edukacji dyskurs (zakorzeniony w kategoriach dyskryminacji, wykluczania, marginalizowania) o kategorie Innego/Obcego, folkloru, pogranicza, rezerwatu, emancypacji, społecznych ruchów włączających – co czynią Autorzy tomu z nadzieją wzbogacenia dyskusji o nowe perspektywy. Ważnym elementem treści książki są również zagadnienia porządkujące problematykę w perspektywie sieci edukacyjnych, wsparcia, modeli włączania oraz

przeglądu badań nad opisywanymi praktykami społecznymi. To zaś stanowi wstęp do zaprezentowania wybranych, praktycznych aspektów edukacji inkluzyjnej, ułożonych w danych empirycznych.

W pracy nie brakuje rozbieżnych koncepcji oraz przeciwnych poglądów na istotę i rolę edukacji włączającej, prezentowanych z odmiennych perspektyw i ukonstytuowanych na zróżnicowanych doświadczeniach. Część z nich nawiązuje do idei, koncepcji oraz przeświadczeń już wyrażonych w naukowym piśmiennictwie, inne stanowią jego rozszerzenie, ugruntowanie lub falsyfikację. Dziękując Autorom za ich prezentację, wyrażamy nadzieję, że przysłużą się one wzbogacaniu teorii edukacyjnego włączania (zwłaszcza uczniów z niepełnosprawnościami) oraz będą stanowiły wkład w rozwój praktyki.

Zenon Gajdzica, Magdalena Bełza

Introduction

The economic, political, religious and cultural determinants of social inclusion (and their practical designata in the form of activities aimed at this inclusion) seem to burden the content-based discussion on the educational dimension of inclusion. On second thought however, the burden, which apparently hinders its clear implementation into educational theories and practices, might provide valuable inspiration. Searching for and identifying it, as well as its embedding in the processes of education and social rehabilitation constitute a significant determinant in the choice of problems presented in this volume.

Inclusive education is not a clear set of methods aimed at including learners with special educational needs into the mainstream of educational activities in the school space. The essence of this education is deeply founded on heterogeneous concepts and ideologies which are culturally, economically, religiously, and (particularly recently) politically biased. Therefore, it is difficult to undertake attempts at its thorough theoretical overview and at placing it in educational practices with no regard to political changes and the related different opinions on the education of learners with diversified educational needs. Even though the issues presented in the further parts mostly concern children and youth with the certified need of special education, contextually they refer to many other socially marginalized groups. The subject matter of this volume, despite its deep embedding in special pedagogy and sociology of disability, draws from many other thematic fields associated with multiculturalism, diversity, communality, subjectivity. This allows for broadening the traditional discourse in education (rooted in the categories of discrimination, exclusion, marginalization) with the categories of the Other/Alien, folklore, borderland, reserve, emancipation, social inclusive movements, which the authors do with hope for enriching the discussion with new potentialities. What becomes an important element of the contents are the issues which organize the subject matter in the perspective of educational networks, support, models of inclusion, and a review of the research into the discussed social practices. This constitutes an introduction to

the presentation of some selected practical aspects of inclusive education comprised in empirical data.

The publication contains some divergent concepts and contradictory views on the essence and the role of inclusive education, which are presented from different standpoints and which stem from diverse experiences. Some of them relate to and consolidate the ideas, concepts and beliefs which have been already expressed in expert literature, the others constitute its extension or falsifiability. By expressing our gratitude to the authors, we hope that their content-based discussion will enrich the theory of educational inclusion (especially of disabled learners) and will enhance the development of practice.

Zenon Gajdzica, Magdalena Belza

Redakcja
Danuta Pustówka

Projekt okładki
Anna Gawryś

Korekta
Joanna Szewczyk

Łamanie
Grażyna Kolbasa

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 2391-9973
(wersja drukowana)
ISSN 2449-6855
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 100 + 50 egz. Ark. druk. 13,5.
Ark wyd. 14,0. Papier offset. kl. III, 90 g.
Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: "TOTEM.COM.PL Sp. z o.o." Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław